

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

RAPORT

z przeprowadzonego w latach 2021-2022 przez Inspekcję Ochrony Środowiska ogólnokrajowego cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych

Zatwierdzam

Joanna Piekutowska

Główny Inspektor
Ochrony Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Warszawa, czerwiec 2024 r.

Spis treści

1.	Wstęp.....	4
2.	Cel i zakres kontroli przeprowadzonych w ramach cyklu	5
3.	Kontrole wytwórców KOŚ	6
3.1.	Stan formalnoprawny	7
3.2.	Metody stabilizacji KOŚ	7
3.3.	Kierunki zagospodarowania KOŚ (metodą inną niż stosowanie).....	8
3.4.	Realizacja obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych	10
3.5.	Wykonywanie badań KOŚ i gruntów.....	10
3.6.	Realizacja obowiązków informacyjnych	11
3.7.	Przestrzeganie zakazów określonych w ustawie <i>o odpadach</i>	12
3.8.	Stwierdzone nieprawidłowości	13
4.	Kontrole stosujących KOŚ na powierzchni ziemi (odzysk R10).....	14
5.	Kontrole podmiotów odbierających KOŚ do dalszego zagospodarowania (metodą inną niż stosowanie).....	15
5.1.	Stan formalnoprawny, realizacja obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych.....	15
5.2.	Odzysk KOŚ poza instalacjami i urządzeniami (proces R3)	16
5.3.	Odzysk KOŚ w ramach rekultywacji biologicznej składowisk odpadów.....	17
5.4.	Unieszkodliwianie KOŚ.....	17
5.5.	Stwierdzone nieprawidłowości	17
6.	Działania pokontrolne	18
7.	Wnioski	20
7.1.	Dobre praktyki.....	20
7.2.	Zidentyfikowane problemy	22
7.3.	Propozycje zmian	25

Pojęcia

BDO - Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami

GIOŚ - Główny Inspektor Ochrony Środowiska

KOŚ - komunalne osady ściekowe

RLM - równoważna liczba mieszkańców, jednostka oznaczająca ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażonych jako wskaźnik pięciodniowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen (BZT₅) w ilości 60g tlenu na dobę (art. 86 ust. 3 pkt 2 ustawy Prawo wodne).

rozporządzenie w sprawie stosowania KOŚ- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie stosowania komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 23)

rozporządzenie w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach- rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1277)

rozporządzenie w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz. U. z 2015 r. poz. 796)

rozporządzenie w sprawie składowisk odpadów- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie składowisk odpadów (Dz. U. z 2022 r. poz. 1902)

stosowanie KOŚ - rozprowadzanie komunalnych osadów ściekowych na powierzchni ziemi lub wprowadzanie ich do gleby

ustawa o odpadach - ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1587, z późn. zm.)

ustawa o nawozach i nawożeniu- ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz. U. z 2024 r. poz. 105)

ustawa o IOŚ - ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 425)

ustawa Prawo wodne- ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2023 r. poz. 1478, z późn. zm.)

ustawa Poś - ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54)

WIOŚ - Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska/Wojewódzcy Inspektorzy Ochrony Środowiska

1. Wstęp

W związku z budową i modernizacją infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i oczyszczania ścieków, a także rozwojem gospodarczym kraju, obserwowano coroczny wzrost ilości wytwarzanych komunalnych osadów ściekowych (w 2022 r. było to ok. 580 tys. Mg/rok¹). Powyższe skutkowało występowaniem problemu z zagospodarowaniem KOŚ, o czym świadczy znaczna ilość tych odpadów nagromadzona corocznie na terenach oczyszczalni ścieków (średnio ok. 212 tys. Mg/rok w skali kraju¹). Odnotowywano również coraz więcej przypadków naruszeń, które ujawniane były dopiero po przekazaniu osadów ściekowych ich odbiorcom, odpowiedzialnym za ich zgodne z prawem zagospodarowanie.

W *Krajowym Planie Gospodarki Odpadami 2022* przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 1 lipca 2016 r. oraz w *Strategii postępowania z komunalnymi osadami ściekowymi na lata 2019-2022* przyjęto następujące cele w zakresie gospodarki KOŚ:

- całkowite zaniechanie składowania KOŚ;
- zwiększenie ilości KOŚ przetwarzanych przed wprowadzeniem do środowiska oraz zwiększenie ilości KOŚ poddanych termicznemu przekształcaniu;
- dążenie do maksymalizacji stopnia wykorzystania substancji biogenych zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego, chemicznego oraz środowiskowego.

Inspekcja Ochrony Środowiska kontroluje podmioty korzystające ze środowiska w rozumieniu ustawy Poś m. in. w zakresie przestrzegania przepisów ustawy *o odpadach* (art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. 1 ustawy *o IOŚ*). GIOŚ, na podstawie art. 4a ust 1 pkt 1 ustawy *o IOŚ*, kieruje działalnością Inspekcji Ochrony Środowiska, w tym m. in. ustala ogólne kierunki działania Inspekcji Ochrony Środowiska oraz wydaje zalecenia i wytyczne, określające sposób postępowania w trakcie realizacji zadań, o których mowa w art. 2 ust. 1, oraz kontroluje stan ich realizacji.

W opracowanym przez GIOŚ dokumencie pn. *Ogólne kierunki działania Inspekcji Ochrony Środowiska w latach 2021-2025 (z perspektywą do 2030 r.)*, jako jeden z najważniejszych celów do osiągnięcia do 2025 r. w zakresie poprawy gospodarowania odpadami wskazano kontrole przestrzegania przepisów dotyczących gospodarki komunalnymi osadami ściekowymi, obejmujące ich wytwórców oraz podmioty przejmujące osady ściekowe

---

¹ Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

do dalszego zagospodarowania - zarówno na powierzchni ziemi, jak i w kolejnych procesach przetwarzania.

W związku z celami postawionymi wobec branży gospodarki KOŚ, a także w obliczu problemów ujawnianych w dotychczasowych kontrolach prowadzonych przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska konieczne było podjęcie działań kontrolnych w skali kraju.

W *Wytycznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska w 2020 r.*, zatwierdzonych przez GIOŚ w dniu 6 listopada 2019 r., jako jedno z priorytetowych zadań w działalności kontrolnej przewidziane do realizacji w 2020 r. wskazano m. in. kontrole podmiotów gospodarujących odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych. Początkowo realizacja cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów *ustawy o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych była zaplanowana na rok 2020, jednakże z powodu wystąpienia pandemii COVID-19, GIOŚ przesunął realizację cyklu na lata 2021-2022, co znalazło także odzwierciedlenie w *Wytycznych do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska w 2021 r. oraz w 2022 r.*

2. Cel i zakres kontroli przeprowadzonych w ramach cyklu

W ramach przeprowadzonego cyklu kontrolnego w zakresie przestrzegania przepisów *ustawy o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych GIOŚ zlecił objęcie kontrolą wytwórców KOŚ (oczyszczalnie ścieków położone w aglomeracjach o wielkości RLM równej lub większej niż 10 000) oraz podmioty przejmujące osady ściekowe do dalszego zagospodarowania – zarówno na powierzchni ziemi (rolnicze wykorzystanie), jak i w kolejnych procesach przetwarzania.

Celem realizacji przedmiotowego ogólnokrajowego cyklu kontrolnego była:

- ocena realizacji obowiązków wynikających z przepisów *ustawy o odpadach* i aktów wykonawczych, przez wytwórców KOŚ oraz podmioty przejmujące je do dalszego zagospodarowania;
- przeprowadzenie analizy ilościowej strumienia KOŚ w łańcuchu powiązań kolejnych posiadaczy;
- próba weryfikacji zgodnego z przepisami *ustawy o odpadach* i aktów wykonawczych finalnego zagospodarowania KOŚ.

Podczas przeprowadzanych kontroli należało zweryfikować realizację wszystkich obowiązków wynikających z ustawy *o odpadach* oraz aktów wykonawczych, to jest w szczególności rozporządzenia w sprawie stosowania KOŚ.

Przeprowadzenie cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów ustawy *o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych, umożliwiło ocenę funkcjonowania systemu gospodarowania KOŚ, zidentyfikowanie obszarów działań nielegalnych lub z rażącymi naruszeniami, a także podjęcie skutecznych działań pokontrolnych, pozwalających na przynajmniej częściowe wyeliminowanie nieprawidłowości na rynku.

3. Kontrole wytwórców KOŚ

WIOŚ w ramach cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów ustawy *o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych przeprowadzili 421 kontroli oczyszczalni ścieków-wytwórców KOŚ. Liczbę kontroli w poszczególnych województwach przedstawiono w tabeli nr 1.

lp.	województwo	liczba skontrolowanych oczyszczalni
1	dolnośląskie	41
2	kujawsko-pomorskie	22
3	lubelskie	22
4	lubuskie	22
5	łódzkie	27
6	małopolskie	27
7	mazowieckie	49
8	opolskie	10
9	podkarpackie	31
10	podlaskie	18
11	pomorskie	21
12	śląskie	26
13	świętokrzyskie	14
14	warmińsko-mazurskie	25
15	wielkopolskie	46
16	zachodniopomorskie	20
SUMA		421

Tabela 1. Liczba skontrolowanych oczyszczalni ścieków

3.1. Stan formalnoprawny

Ustawa *o odpadach* zwalnia wytwórców odpadów z konieczności uzyskania decyzji administracyjnej w zakresie zbierania odpadów, jeżeli zbierają je na swoim terenie (art. 45 ust. 1 pkt 10). W przypadku, gdy wytwórcy komunalnych osadów ściekowych prowadzą również ich przetwarzanie, są zobowiązani do uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów – zgodnie z art. 41 ustawy *o odpadach*.

Ze wszystkich skontrolowanych wytwórców KOŚ obowiązkowi uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów podlegało 19% (78 oczyszczalni), z czego 85% (66 oczyszczalni) posiadało uregulowany stan formalnoprawny w tym zakresie. Spośród oczyszczalni, które posiadały zezwolenie na przetwarzanie odpadów 91% (60 oczyszczalni) prowadziło działalność zgodnie z jego warunkami.

3.2. Metody stabilizacji KOŚ

Stosowanie KOŚ jest możliwe jeżeli są one ustabilizowane oraz przygotowane odpowiednio do celu i sposobu ich stosowania, w szczególności przez poddanie ich obróbce biologicznej, chemicznej, termicznej lub innemu procesowi, który obniża podatność KOŚ na zagniwanie i eliminuje zagrożenie dla środowiska lub życia i zdrowia ludzi (art. 96 ust. 4 ustawy *o odpadach*). Podkreślić należy przy tym, że według *Strategii postępowania z komunalnymi osadami ściekowymi na lata 2019-2022* stabilizacja to proces, w którym zawartość substancji organicznej uległa redukcji o co najmniej 38%. W stanie prawnym obowiązującym w czasie wykonywania kontroli w ramach omawianego cyklu kontrolnego brak było natomiast precyzyjnego określenia warunków/parametrów ustabilizowania KOŚ, które pozwalałyby jednoznacznie potwierdzić ich stabilizację.

Warto przy tym nadmienić, że wobec powyższych braków rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 31 grudnia 2021 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie komunalnych osadów ściekowych* (Dz. U. z 2022 r. poz. 89) wprowadzono m. in. doprecyzowanie warunków pozwalających na stosowanie KOŚ, w zależności od tego jakim procesom obróbki zostały one poddane. Warunki te wejdą w życie jednak dopiero z dniem 15 stycznia 2026 r.

Analiza danych opisowych z przeprowadzonego cyklu kontrolnego wskazuje, że wśród kontrolowanych oczyszczalni ścieków dominującym sposobem stabilizacji KOŚ są procesy biologiczne (tlenowe lub beztlenowe) oraz chemiczne (wapnowanie).

3.3. Kierunki zagospodarowania KOŚ (metodą inną niż stosowanie)

Ogólne zasady gospodarki odpadami, które dotyczą także komunalnych osadów ściekowych, określa ustawa *o odpadach*. Wobec powyższego komunalne osady ściekowe podlegają również hierarchii postępowania z odpadami określonej w art. 17 ustawy *o odpadach*, w której zapobieganie powstawaniu odpadów i przygotowanie do ponownego użycia są najbardziej pożądanymi scenariuszami gospodarowania odpadami. Kolejnymi w hierarchii sposobami postępowania jest recykling oraz inne procesy odzysku. Sposobem zagospodarowania, który według hierarchii praktycznie nie powinien mieć miejsca jest unieszkodliwianie np. poprzez składowanie odpadów. Obecne regulacje prawne dążą do ograniczenia ilości składowanych odpadów. Rozporządzenie *w sprawie dopuszczania odpadów do składowania na składowiskach* nie dopuszcza bowiem do składowania ustabilizowanych KOŚ (odpady o kodzie 19 08 05), które zawierają powyżej 8% suchej masy substancji organicznych, oznaczanych jako straty przy prażeniu, powyżej 5% suchej masy ogólnego węgla organicznego oraz o ciepłe spalania powyżej 6 MJ/kg suchej masy. Motywacją do ograniczania składowania odpadów (w tym komunalnych osadów ściekowych) są także rosnące z roku na rok stawki opłat za umieszczanie odpadów na składowisku, ogłaszane w drodze obwieszczenia co roku przez ministra właściwego do spraw klimatu. Przykładowo ogłoszona na 2024 r. stawka opłaty za umieszczenie odpadów o kodzie ustabilizowanych KOŚ na składowisku wynosi 44,52 zł/Mg², natomiast w 2023 r. wynosiła 38,92 zł/Mg³, a w 2022 r. – 37,03 zł/Mg⁴.

Przeprowadzone w ramach cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów ustawy *o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych kontrolne podmiotów prowadzących oczyszczalnie ścieków wykazały, że KOŚ przekazywane były do zagospodarowywania (metodą inną niż stosowanie na powierzchni ziemi lub wprowadzanie ich do gleby) z zachowaniem hierarchii postępowania z odpadami. Do procesów odzysku przekazane było 81% KOŚ. Procesy, którymi poddano KOŚ były: R1- wykorzystanie głównie jako paliwa lub innego środka wytwarzania energii, R3- recykling lub odzysk substancji organicznych, które nie są stosowane jako rozpuszczalniki (w tym kompostowanie i inne biologiczne procesy

---

² Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 4 sierpnia 2023 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2024 (Monitor Polski 2023 poz. 914)

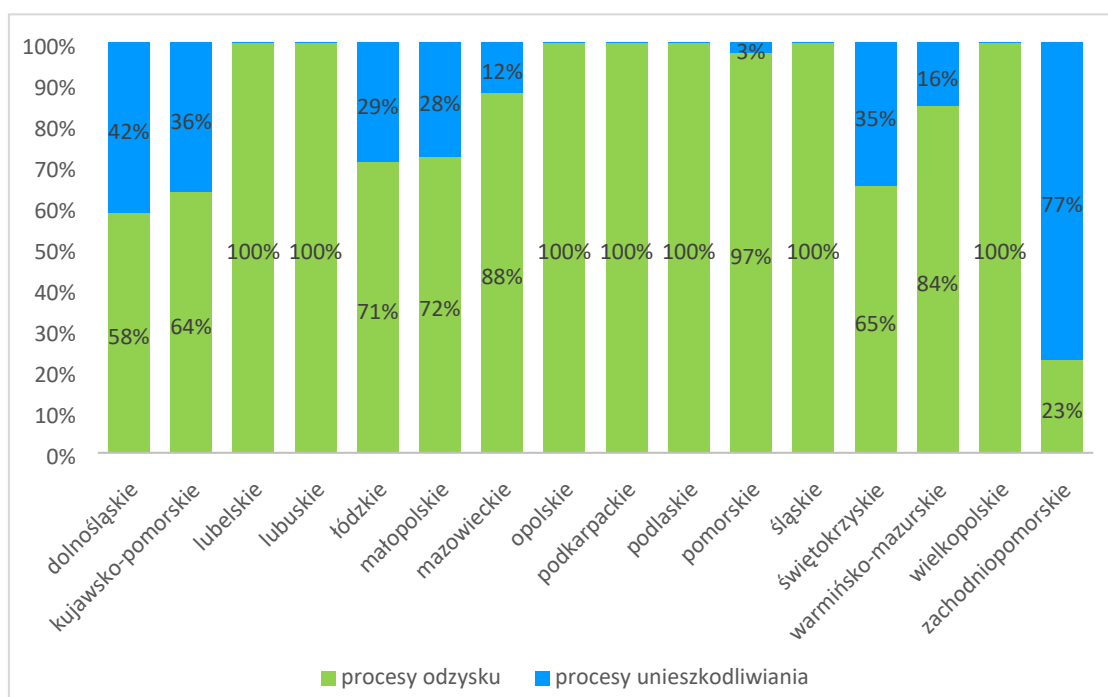
³ Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 26 października 2022 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2023 (Monitor Polski 2022 poz. 1009)

⁴ Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 25 października 2021 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2022 (Monitor Polski 2021 poz. 960)

przekształcania), R5- recykling lub odzysk innych materiałów nieorganicznych, R11- wykorzystywanie odpadów uzyskanych w wyniku któregokolwiek z procesów wymienionych w pozycji R1-R10, R12- wymiana odpadów w celu poddania ich któremukolwiek z procesów wymienionych w pozycji R1-R11 i R13- magazynowanie odpadów poprzedzające którykolwiek z procesów wymienionych w pozycji R1-R12 (z wyjątkiem wstępnego magazynowania u wytwórcy odpadów). Pozostałe 19% KOŚ było przekazywanych do procesów unieszkodliwiania, to jest procesu D5- składowanie na składowiskach w sposób celowo zaprojektowany (np. umieszczanie w uszczelnionych oddzielnych komorach, przykrytych i izolowanych od siebie wzajemnie i od środowiska itd.), D8- obróbka biologiczna, niewymieniona w innej pozycji niniejszego załącznika, w wyniku której powstają ostateczne związki lub mieszanki, które są unieszkodliwiane za pomocą któregokolwiek spośród procesów wymienionych w poz. D1-D12, D9- obróbka fizyczno-chemiczna, niewymieniona w innej pozycji niniejszego załącznika, w wyniku której powstają ostateczne związki lub mieszaniny unieszkodliwiane za pomocą któregokolwiek spośród procesów wymienionych w pozycjach D1-D12 (np. odparowanie, suszenie, kalcynacja itp.), D10- przekształcanie termiczne na łądzie i D13- sporządzanie mieszanki lub mieszanie przed poddaniem odpadów któremukolwiek z procesów wymienionych w pozycjach D1-D12.

Procentowy udział procesów odzysku (z wyłączeniem R10) i unieszkodliwiania, którym zostały poddane KOŚ wytworzone w skontrolowanych oczyszczalniach ścieków w poszczególnych województwach przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Procentowy udział procesów odzysku (z wyłączeniem R10) i unieszkodliwiania KOŚ

3.4. Realizacja obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych

Posiadacze odpadów zobowiązani są do prowadzenia na bieżąco ich ilościowej i jakościowej ewidencji (art. 66 ust. 1 ustawy *o odpadach*), a także sporządzania rocznego sprawozdania o wytwarzanych odpadach i o gospodarowaniu nimi (art. 75 ustawy *o odpadach*). Ponadto podmioty będące m. in. wytwórcami odpadów obowiązani do prowadzenia ewidencji, a także posiadaczami odpadów posiadającymi pozwolenie na wytwarzanie odpadów, czy zezwolenie na przetwarzanie odpadów, podlegają wpisowi do BDO.

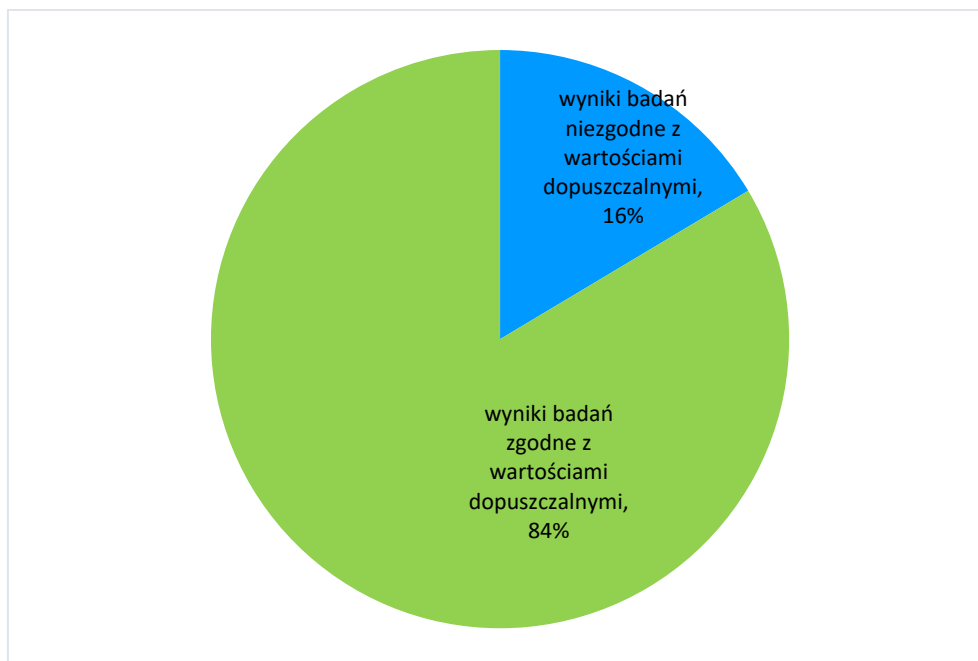
Spośród skontrolowanych wytwórców KOŚ (421), 99% (418) posiadało obowiązek prowadzenia ewidencji odpadów:

- 99% (413) uzyskało wpis do BDO;
- 95% (397) prowadziło ewidencję odpadów;
- 79% (330) prowadziło ewidencję zgodnie ze stanem rzeczywistym;
- 93% (390) złożyło w terminie sprawozdania, o którym mowa w art. 75 ustawy *o odpadach*, z czego 82% (321) złożyło je zgodnie ze stanem rzeczywistym.

3.5. Wykonywanie badań KOŚ i gruntów

Spośród wszystkich skontrolowanych oczyszczalni ścieków 71% (300 oczyszczalni) przekazywało KOŚ do stosowania na powierzchni ziemi (w celach o których mowa w art. 96 ust. 1 ustawy *o odpadach*), wobec czego były one zobowiązane do wykonania badań zarówno KOŚ, jak i gruntów na których miały być one stosowane (art. 96 ust. 6 ustawy *o odpadach*). W wyniku przeprowadzonych kontroli w ramach cyklu kontrolnego dotyczącego gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych ustalono, że 25 wytwórców KOŚ nie wykonywało badań osadów ściekowych, natomiast 32 nie wykonywało badań gruntów.

W ramach przeprowadzonego cyklu kontrolnego, poza zweryfikowaniem badań wykonywanych przez kontrolowane podmioty, WIOŚ zlecał także wykonanie badań KOŚ Centralnemu Laboratorium Badawczemu GIOŚ. Badania te zostały przeprowadzone w 274 przypadkach. Ich analiza wskazuje, że w 84% (229) przypadków potwierdzono zgodność z wartościami dopuszczalnych określonymi w rozporządzeniu *w sprawie stosowania KOŚ*, co zostało przedstawione na wykresie 2.

Wykres 2. Weryfikacja wyników badań KOŚ z wartościami dopuszczalnymi określonymi w rozporządzeniu w sprawie stosowania KOŚ

Spośród przypadków, w których stwierdzono przekroczenie wartości dopuszczalnych, 64% (29) dotyczyło ilości żywych jaj pasożytów jelitowych *Ascaris sp.*, *Trichuris sp.*, *Toxocara sp.*, 20% (9) – Salmonelli, 11% (5) – zarówno żywych jaj pasożytów jelitowych i Salmonelli, 5% (2) – innych parametrów (cynku i chromu).

W ramach omawianego cyklu kontrolnego WIOŚ zostały również zobowiązane do wykonania badań gruntów w przypadku uzasadnionego podejrzenia przekroczeń w glebach, na których stosowano KOŚ. Badania takie zlecono łącznie w 14 przypadkach - w województwie łódzkim (4), podlaskim (2), pomorskim (1), warmińsko-mazurskim (5) i wielkopolskim (2). Wszystkie uzyskane wyniki były zgodne z wartościami dopuszczalnymi.

3.6. Realizacja obowiązków informacyjnych

Zgodnie z przepisami ustawy *o odpadach* wytwórcy KOŚ zobowiązani są do przekazywania, wraz z osadami, władającemu powierzchnią ziemi, na której KOŚ mają być zastosowane, informacji o dawkach osadu, które mogą być stosowane na poszczególnych gruntach, oraz wyniki badań KOŚ i gruntów (art. 96 ust. 7 ustawy *o odpadach*). Ponadto wytwórcy KOŚ, które są stosowane w celach, o których mowa w art. 96 ust. 1 pkt 1-3 ustawy *o odpadach*, to jest: w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczane do produkcji pasz, do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu oraz do uprawy roślin

nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz, muszą powiadamiać WIOŚ o zamiarze przekazania tych osadów władającemu powierzchnią ziemi, na której te osady mają być stosowane, na co najmniej 7 dni przed ich przekazaniem (art. 96 ust. 8 ustawy *o odpadach*).

W trakcie kontroli stwierdzono, że na 300 skontrolowanych podmiotów zobowiązanych do realizacji powyższych obowiązków:

- 88% (265) zrealizowało obowiązek z art. 96 ust. 7 ustawy *o odpadach*;
- 87% (260) zrealizowało obowiązek z art. 96 ust. 8 ustawy *o odpadach*.

3.7. Przestrzeganie zakazów określonych w ustawie *o odpadach*

Przepisy ustawy *o odpadach* określają w art. 96 ust. 12 obszary i grunty, na których zakazane jest stosowanie KOŚ, stanowiące:

- obszary parków narodowych i rezerwatów przyrody;
- tereny ochrony pośredniej stref ochronnych ujęć wody, w przypadku ich ustanowienia w akcie prawa miejscowego wydanym na podstawie art. 135 ust. 1 pkt 2 ustawy *Prawo wodne*;
- obszary w pasie gruntu o szerokości 50 m bezpośrednio przylegającego do brzegów jezior i cieków;
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach czasowo podtopionych i bagiennych;
- tereny czasowo zamrożone i pokryte śniegiem;
- grunty o dużej przepuszczalności, stanowiące w szczególności piaski luźne i słabo gliniaste oraz piaski gliniaste lekkie, jeżeli poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości mniejszej niż 1,5 m poniżej powierzchni gruntu;
- grunty rolne o spadku przekraczającym 10%;
- obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych, w przypadku ich ustanowienia w akcie prawa miejscowego wydanym na podstawie art. 141 ust. 1 ustawy *Prawo wodne*;
- tereny objęte pozostałymi formami ochrony przyrody niewymienionymi w pkt 1, jeżeli osady ściekowe zostały wytworzone poza tymi terenami;
- tereny położone w odległości mniejszej niż 100 m od ujęcia wody, domu mieszkalnego lub zakładu produkcji żywności;
- grunty, na których rosną rośliny sadownicze i warzywa, z wyjątkiem drzew owocowych;

- grunty przeznaczone pod uprawę roślin jagodowych i warzyw, których części jadalne bezpośrednio stykają się z ziemią i są spożywane w stanie surowym - w ciągu 18 miesięcy poprzedzających zbiory i w czasie zbiorów;
- grunty wykorzystywane na pastwiska i łąki;
- grunty wykorzystywane do upraw pod osłonami.

W ramach przedmiotowego cyklu kontrolnego weryfikacji poddano przestrzeganie wyżej wymienionych zakazów określonych w art. 96 ust. 12 ustawy *o odpadach*, a także zakazów dotyczących:

- stosowania KOŚ poza obszarem województwa, na którym zostały wytworzone (art. 20 ust. 3);
- przywozu na obszar województwa KOŚ wytworzonych poza obszarem tego województwa (art. 20 ust. 4);
- zbierania KOŚ poza miejscem wytwarzania (art. 23 ust. 2 pkt 2);
- nawadniania KOŚ poddanych uprzednio procesowi osuszania (art. 96 ust. 5).

Przeprowadzony cykl wykazał, że wszyscy wytwórcy KOŚ zobowiązani do przestrzegania zakazu przywozu na obszar województwa KOŚ wytworzonych poza obszarem tego województwa oraz zakazu zbierania KOŚ, realizowali ten obowiązek w okresie objętym kontrolą. Ponadto 298 wytwórców (99%) przestrzegało zakazu stosowania KOŚ poza obszarem województwa, na którym zostały wytworzone, zaś 296 (99%) - zakazu nawadniania KOŚ poddanych uprzednio procesowi osuszania, natomiast 260 (87%) - zakazu stosowania KOŚ na obszar i gruntach określonych w art. 96 ust. 12.

3.8. Stwierdzone nieprawidłowości

Z 78 wytwórców KOŚ posiadających obowiązek uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów 15% (12 wytwórców) nie posiadało uregulowanego stanu formalnoprawnego w tym zakresie. Spośród oczyszczalni ścieków, które posiadały zezwolenie na przetwarzanie odpadów naruszenia jego warunków dopuściło się 9% (6 oczyszczalni). Ponadto 1% (5 oczyszczalni) nie posiadało wpisu do BDO, a 5% (21 oczyszczalni) nie prowadziło ewidencji odpadów. Spośród oczyszczalni ścieków prowadzących ewidencję odpadów 22% (88 oczyszczalni) prowadziło ją niezgodnie ze stanem rzeczywistym. Dodatkowo należy wskazać, że 7% (29 oczyszczalni) nie złożyło w terminie sprawozdania, o którym mowa w art. 75 ustawy *o odpadach*, a 17% (69 oczyszczalni) złożyło to sprawozdanie niezgodne ze stanem rzeczywistym.

W ramach zrealizowanych kontroli wytwórców KOŚ w 12% przypadków (35) stwierdzono brak przekazywania informacji o dawkach osadów oraz w 13% przypadków (40) brak poinformowania WIOŚ o zamiarze stosowania KOŚ co najmniej 7 dni przed ich przekazaniem.

Podkreślenia wymaga także, że w wyniku kontroli wytwórców KOŚ objętych niniejszym cyklem kontrolnym, wstrzymano działalność jednej z oczyszczalni ścieków na terenie województwa podkarpackiego w zakresie przetwarzania odpadów bez zezwolenia wymaganego na podstawie art. 41 ustawy *o odpadach*.

Spośród określonych w ustawie *o odpadach* zakazów dotyczących stosowania KOŚ zdecydowanie najczęściej naruszonym był zakaz stosowania KOŚ na obszarach i gruntach określonych w art. 96 ust. 12 tej ustawy - stwierdzono go w 13% przypadków (40), w tym najwięcej w województwie podkarpackim (7 przypadków). Poza tym zdarzały się sporadyczne przypadki stosowania KOŚ poza obszarem województwa, na którym zostały wytworzone (2 przypadki) oraz nawadniania KOŚ poddanych uprzednio osuszaniu (4 przypadki).

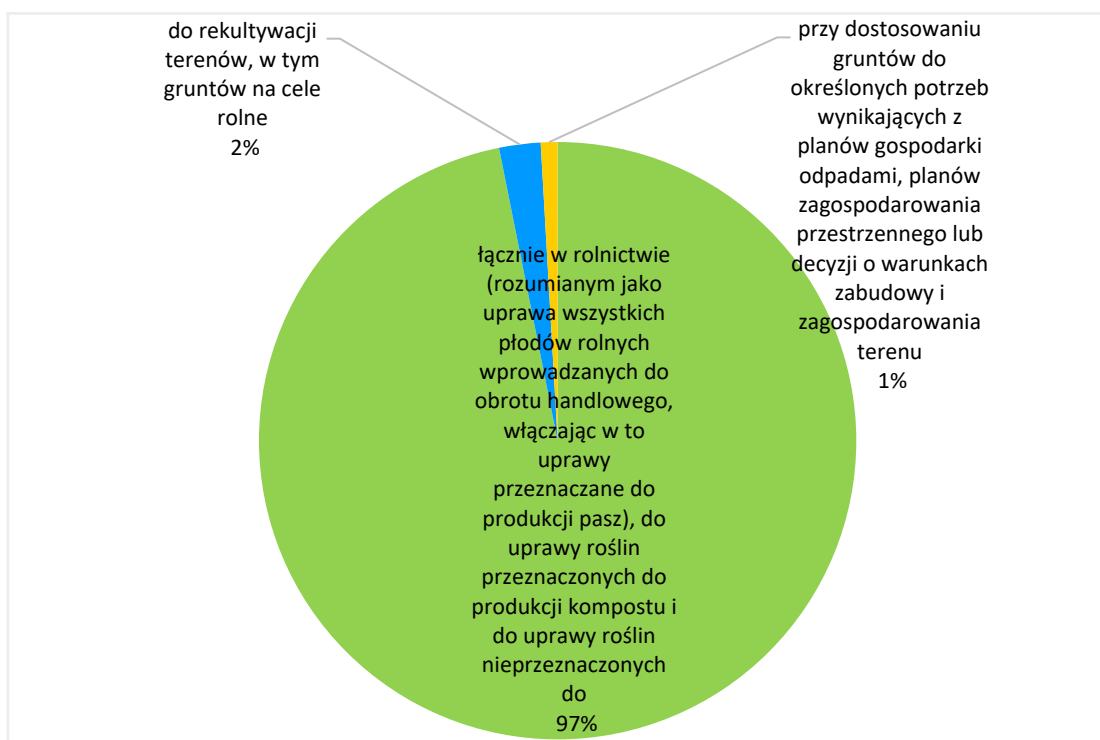
4. Kontrole stosujących KOŚ na powierzchni ziemi (odzysk R10)

Warunki prowadzenia odzysku KOŚ reguluje ustawa *o odpadach*, która w art. 96 ust. 1 zdefiniowała pojęcie ich stosowania oraz nałożyła szereg obowiązków na wytwórców KOŚ, którzy przekazują je do odzysku polegającym na ich stosowaniu:

- 1) w rolnictwie, rozumianym jako uprawa wszystkich płodów rolnych wprowadzanych do obrotu handlowego, włączając w to uprawy przeznaczone do produkcji pasz;
- 2) do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu;
- 3) do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz;
- 4) do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne;
- 5) przy dostosowaniu gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Zgodnie z art. 96 ust. 3 ustawy *o odpadach* odpowiedzialność za prawidłowe stosowanie KOŚ w celach, o których mowa w art. 96 ust. 1 pkt 1-3 wymienionych powyżej, spoczywa na wytwórcy tych osadów. Ponadto KOŚ mogą być przekazywane do stosowania na powierzchni ziemi władającemu powierzchnią ziemi wyłącznie przez wytwórcę tych osadów.

Spośród wszystkich skontrolowanych oczyszczalni ścieków 71% (300) przekazywało KOŚ do stosowania na powierzchni ziemi w powyższych celach. Podkreślenia przy tym wymaga, że KOŚ stosowane były na powierzchni ziemi w dominującym stopniu (97% stosowanych osadów) w rolnictwie do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu oraz do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i produkcji pasz (to jest do wymienionych powyżej punktach 1-3 zawartych w art. 96 ust. 1 *ustawy o odpadach*). Popularność stosowania KOŚ do tych celów jest związana z ułatwieniem dotyczącym zwolnienia z obowiązku uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów przez władających powierzchnią ziemi, na których są stosowane KOŚ (art. 45 ust. 1 pkt 3 *ustawy o odpadach*). Procentowy udział celów, do których stosowane były KOŚ na powierzchni ziemi przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Cele, do których były stosowane KOŚ na powierzchni ziemi

5. Kontrole podmiotów odbierających KOŚ do dalszego zagospodarowania (metodą inną niż stosowanie)

5.1. Stan formalnoprawny, realizacja obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych

Ustawa *o odpadach* wymaga od podmiotów prowadzących przetwarzanie odpadów posiadania właściwego zezwolenia w tym zakresie (art. 41 ust. 1).

Z 59 skontrolowanych podmiotów odbierających KOŚ do przetworzenia metodą inną niż stosowanie na powierzchni ziemi 88% (52) posiadało zezwolenie na przetwarzanie odpadów. Spośród podmiotów, które posiadały zezwolenie na przetwarzanie odpadów 62% (32) prowadziło działalność zgodnie z jego warunkami.

W zakresie obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych podmiotów odbierających KOŚ należy wskazać, że:

- 98% (58) skontrolowanych podmiotów uzyskało wpis do BDO;
- 90% (53) skontrolowanych podmiotów złożyło w terminie sprawozdanie, o którym mowa w art. 75 ustawy *o odpadach*, z czego 85% (45) złożyło je zgodnie ze stanem rzeczywistym.

5.2. Odzysk KOŚ poza instalacjami i urządzeniami (proces R3)

W ramach cyklu kontrolnego dotyczącego gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych skontrolowano 5 podmiotów poddających KOŚ procesom odzysku poza instalacjami i urządzeniami - po jednym w województwie lubelskim, podlaskim, śląskim, świętokrzyskim i wielkopolskim.

W przypadku wykorzystywania KOŚ do odzysku poza instalacjami i urządzeniami (procesy R3) WIOŚ weryfikowali dodatkowo, czy spełnione zostały wymagania określone w rozporządzeniu w *sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami*, to jest:

- 1) do rekultywacji biologicznej zamkniętych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych i zwałowisk skał płonnych pochodzących z górnictwa węgla kamiennego lub ich części (tak zwanej okrywy rekultywacyjnej), przy czym grubość warstwy stosowanych odpadów powinna być uzależniona od planowanych obsiewów lub nasadzeń;
- 2) w odniesieniu do odpadów o kodzie 19 08 05 stosuje się art. 96 ustawy *o odpadach*;
- 3) odpady z elektrowni i innych zakładów energetycznego spalania paliw o kodach: 10 01 01, 10 01 02, 10 01 15 i 10 01 80 przed wykorzystaniem należy wymieszać w proporcji 1:1 z odwodnionymi osadami ściekowymi i stosować w postaci warstwy o grubości maksymalnie 1 m w przypadku nasadzeń niskich lub 2 m w przypadku nasadzeń drzewiastych.

Wśród skontrolowanych podmiotów poddających KOŚ procesom odzysku poza instalacjami i urządzeniami tylko w 1 przypadku nie stwierdzono naruszenia wymagań określonych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

5.3. Odzysk KOŚ w ramach rekultywacji biologicznej składowisk odpadów

Spośród skontrolowanych podmiotów 5 dokonywało odzysku KOŚ w ramach rekultywacji biologicznej składowisk - po jednym w województwie kujawsko-pomorskim, lubelskim, małopolskim, śląskim i wielkopolskim.

W przypadku wykorzystywania KOŚ do rekultywacji biologicznej składowisk WIOŚ weryfikowali, czy spełnione były wymagania określone w rozporządzeniu *w sprawie składowisk odpadów*, to jest:

- 1) grubość warstwy stosowanych odpadów powinna być uzależniona od planowanych obsiewów lub nasadzeń – grubość ta nie może przekraczać 1m w przypadku nasadzeń niskich lub 2m w przypadku nasadzeń drzewiastych;
- 2) odpady o kodach: 10 01 01, 10 01 02, 10 01 15 i 10 01 80 przed wykorzystaniem należy wymieszać w proporcji 1:1 z odwodnionymi ustabilizowanymi komunalnymi osadami ściekowymi;
- 3) komunalne osady ściekowe wykorzystywane do wykonywania okrywy rekultywacyjnej nie mogą przekraczać warunków dla komunalnych osadów ściekowych, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 96 ustawy *o odpadach* dla stosowania komunalnych osadów ściekowych przy dostosowaniu gruntów do określonych potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Wśród skontrolowanych podmiotów nie wykryto przypadków braku spełnienia wymagań określonych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

5.4. Unieszkodliwianie KOŚ

Spośród skontrolowanych podmiotów odbierających KOŚ do dalszego zagospodarowania 6 dokonywało unieszkodliwiania poprzez termiczne przekształcenie (po 1 w województwie kujawsko-pomorskim, małopolskim, opolskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim), natomiast 1 podmiot (w województwie lubuskim) unieszkodliwiał KOŚ poprzez składowanie.

5.5. Stwierdzone nieprawidłowości

Z 59 skontrolowanych podmiotów odbierających KOŚ do przetworzenia metodą inną niż stosowanie na powierzchni ziemi 12% (7 podmiotów) nie posiadało zezwolenia na przetwarzanie odpadów. Spośród tych podmiotów, które posiadały zezwolenie na przetwarzanie odpadów 38% (20 podmiotów) dopuściło się naruszenia jego warunków. Tylko

1 podmiot nie posiadał wymaganego wpisu do BDO. Ponadto 10% (6) podmiotów nie złożyło w terminie sprawozdania, o którym mowa w art. 75 ustawy *o odpadach*, natomiast 14% (8) podmiotów złożyło sprawozdanie niezgodne ze stanem rzeczywistym.

Podkreślenia wymaga także, że w wyniku kontroli przetwarzających KOŚ objętych niniejszym cyklem kontrolnym, wstrzymano działalność jednego z podmiotów działających na terenie województwa świętokrzyskiego w zakresie przetwarzania odpadów bez zezwolenia wymaganego na podstawie art. 41 ustawy *o odpadach*, a także w zakresie zbierania KOŚ wbrew zakazowi, o którym mowa w art. 23 ust. 2 pkt 2 ustawy *o odpadach*.

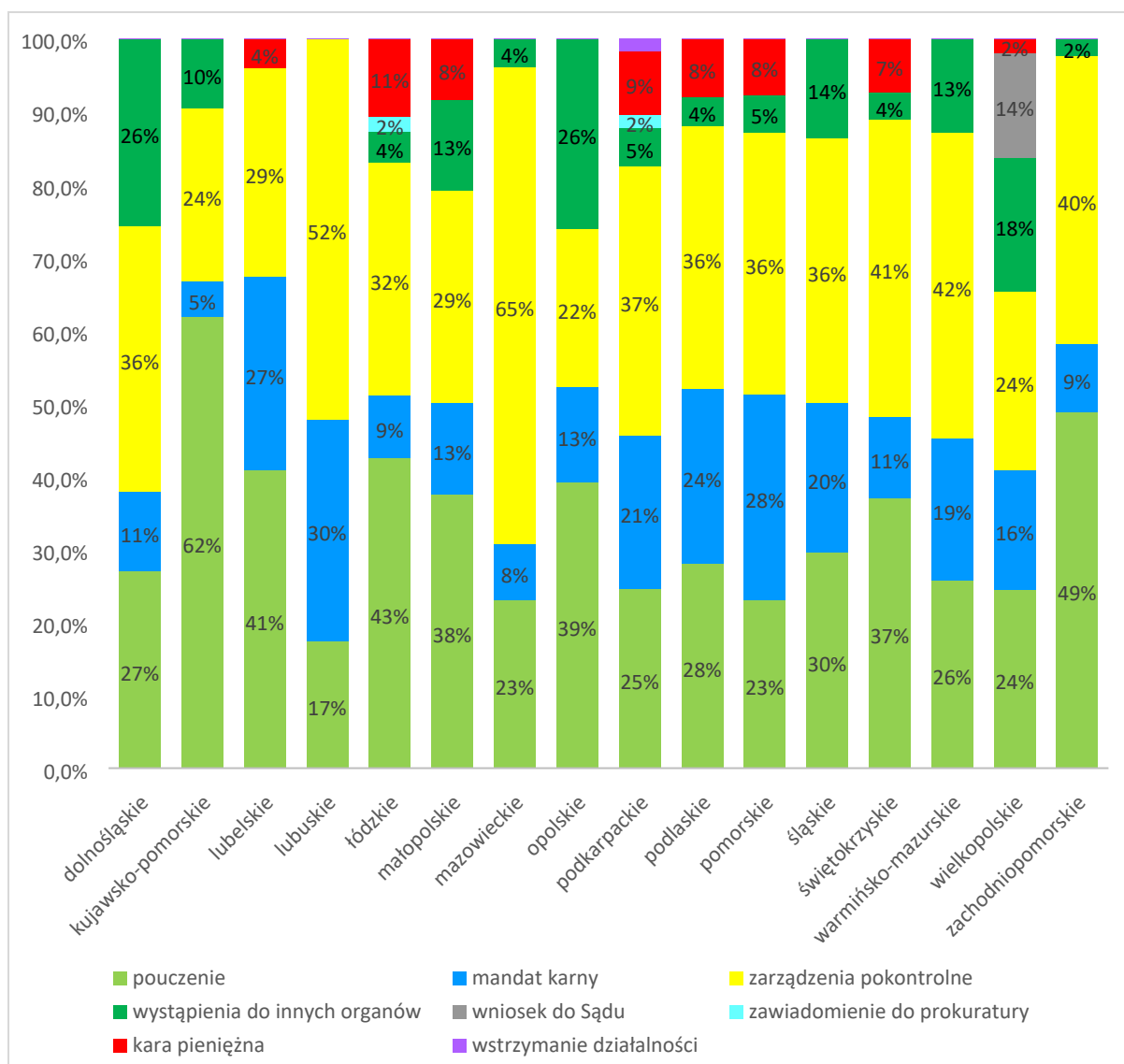
6. Działania pokontrolne

W trakcie przeprowadzonego w latach 2021-2022 cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów ustawy *o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych stwierdzono nieprawidłowości związane m.in. z przekazywaniem i stosowaniem KOŚ, realizacją obowiązków ewidencyjnych i sprawozdawczych, a także posiadaniem właściwych uregulowań formalnoprawnych.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami podczas kontroli wytwórców KOŚ (oczyszczalni ścieków) WIOŚ podjęli następujące działania pokontrolne:

- 195 pouczeń;
- 100 mandatów karnych;
- 215 zarządzeń pokontrolnych;
- 60 wystąpień od innych organów;
- 7 wniosków do sądu o ukaranie;
- 2 zawiadomienia do prokuratury;
- 22 administracyjne kary pieniężne;
- 1 wstrzymanie działalności.

Procentowy udział działań pokontrolnych podjętych przez WIOŚ w podziale na województwa przedstawia poniższy wykres.

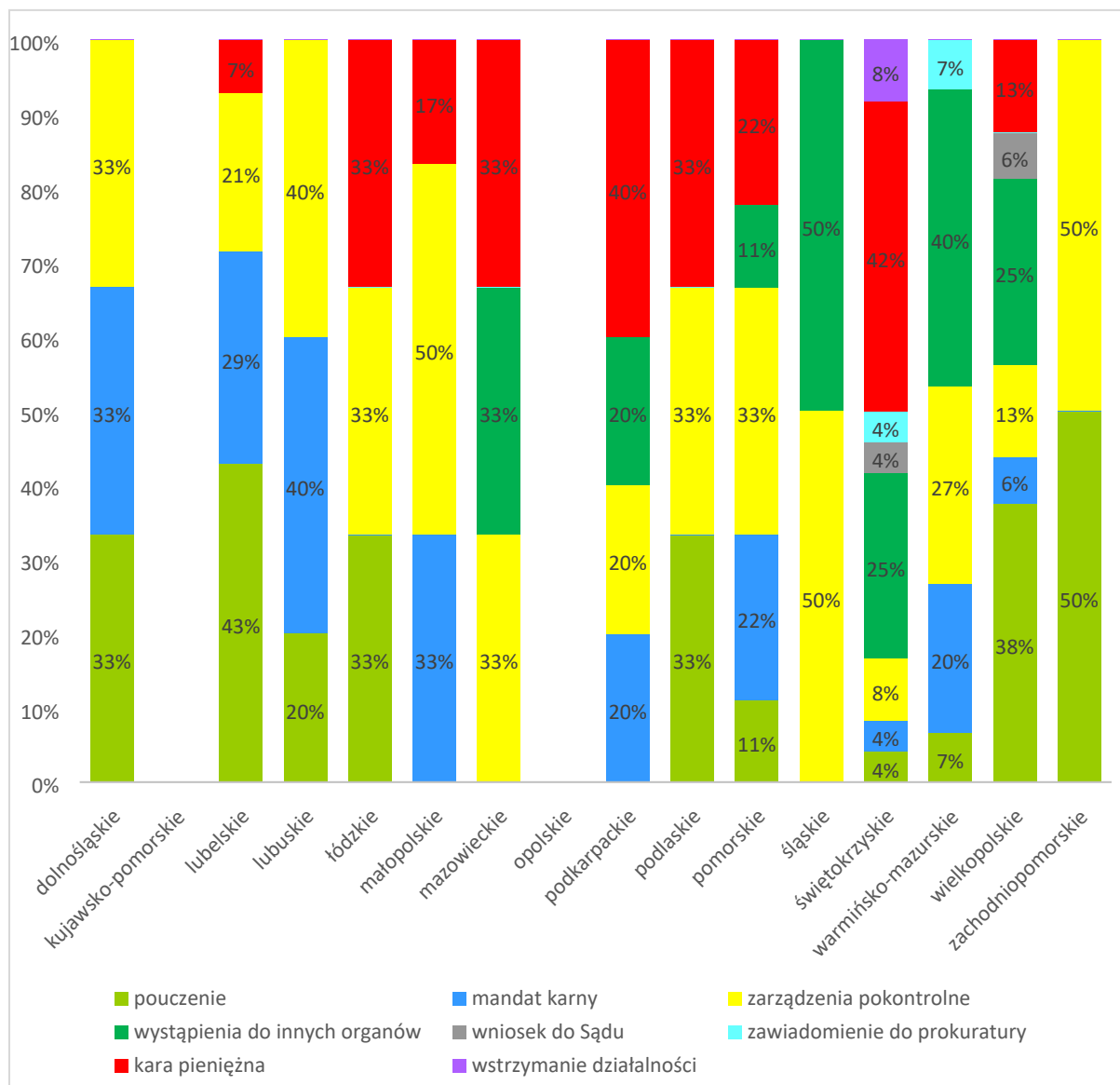

Wykres 4. Procentowy udział działań pokontrolnych zastosowanych wobec wytwórców KOŚ

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami podczas kontroli odbiorców KOŚ z oczyszczalni ścieków i gospodarujących KOŚ WIOŚ podjęli następujące działania pokontrolne:

- 23 pouczenia;
- 17 mandatów karnych;
- 30 zarządzeń pokontrolnych;
- 21 wystąpień od innych organów;
- 2 wnioski do sądu o ukaranie;
- 2 zawiadomienia do prokuratury;
- 21 administracyjnych kar pieniężnych;
- 2 wstrzymania działalności.

Procentowy udział działań pokontrolnych podjętych przez WIOŚ w podziale na województwa przedstawia poniższy wykres, z którego wynika, że tylko w przypadku dwóch województw (kujawsko-pomorskiego i opolskiego), w trakcie realizacji cyklu kontrolnego, nie podjęto działań pokontrolnych.

Wykres 5. Procentowy udział działań pokontrolnych zastosowanych wobec odbiorców i gospodarujących KOŚ

7. Wnioski

7.1. Dobre praktyki

Biorąc pod uwagę fakt, że najczęstszym sposobem zagospodarowania KOŚ jest ich stosowanie na powierzchni ziemi w rolnictwie i do uprawy roślin (cele określone w art. 96 ust. 1 pkt 1-3 ustawy o odpadach), na uwagę zasługują w szczególności dobre praktyki

związane z nadzorem nad prawidłowym ich stosowaniem, za co odpowiedzialni są wytwórcy tych osadów (art. 96 ust. 3 ustawy *o odpadach*).

Przykładem dobrej praktyki jest to, że jedna z kontrolowanych czyszczalni w województwie dolnośląskim prowadzi wrywkowe kontrole transportów KOŚ w zakresie tego, czy osad przetransportowany został na wskazaną działkę, czy rozprowadzony został równomiernie na powierzchni gruntu wskazanej działki oraz czy wprowadzony został do gruntu. Inna z oczyszczalni ścieków w tym województwie, przy określaniu dawki KOŚ dla poszczególnych partii osadów i poszczególnych działek, szacuje stężenia metali ciężkich w glebie po zastosowaniu osadu. Wyliczenia dokonywane są na podstawie badań zawartości metali w osadzie oraz w gruncie. Dawki maksymalne są weryfikowane w oparciu o te obliczenia. W przypadku, gdy stężenie metali ciężkich w glebie po zastosowaniu osadu jest wyższe niż dopuszczalne stężenie metali ciężkich w glebie pod uprawę roślin nieprzeznaczonych do spożycia i do produkcji pasz, maksymalne dawki określone w rozporządzeniu *w sprawie stosowania KOŚ* są odpowiednio zmniejszane.

Oczyszczalnie ścieków zlokalizowane na terenie województwa podkarpackiego weryfikowały natomiast, czy dana działka, na której miały być stosowane KOŚ, nie podlegała wykluczeniu z tytułu ograniczeń, o których mowa w art. 96 ust. 12 ustawy *o odpadach* (formy ochrony przyrody, ujęcia wody, linia brzegowa cieków i zbiorników wodnych, obszary szczególnego zagrożenia powodzią, zabudowa mieszkalna, itp.) poprzez oględziny na miejscu, za pomocą dostępnych danych na portalach internetowych lub na podstawie dokumentów jakie posiadała osoba władająca gruntem.

Przykładem innej dobrej praktyki, tym razem z województwa kujawsko – pomorskiego, jest połączenie instalacji oczyszczania ścieków z instalacją do przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji. Podmiot wyeliminował całkowicie magazynowanie komunalnych osadów ściekowych na terenie oczyszczalni. Osady odwadniane są na prasach w budynku odwadniania osadu i przygotowania wsadu do kompostowania. W procesie przetwarzania odpadów wykorzystywane są również inne odpady ulegające biodegradacji z terenu gminy. Dodatkowo po uzyskaniu decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na wprowadzanie do obrotu organicznego środka poprawiającego właściwości gleby, ograniczono również ilość wytwarzanych odpadów.

7.2. Zidentyfikowane problemy

W ramach przedmiotowego cyklu kontrolnego dotyczącego gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych zidentyfikowano obszary wymagające uszczelniania, czy stwarzające problemy, wśród których często pojawiającym się zagadnieniem była kwestia odpowiedzialności wytwórców KOŚ za właściwe ich stosowanie. W tym zakresie WIOŚ wskazywały zarówno na brak wystarczającego nadzoru wytwórców KOŚ, jak i na trudność związaną z ponoszeniem odpowiedzialności np. za potencjalne przekroczenia dopuszczalnej dawki na określonym obszarze przez wszystkich wytwórców, którzy zastosowali na nim KOŚ.

Kolejny zidentyfikowany problem związany jest z wykonywaniem badań gruntów każdorazowo przed skierowaniem danej partii KOŚ do zastosowania na gruncie, na których mają być one stosowane, co zostało określone w § 6 ust. 2 rozporządzenia *w sprawie stosowania KOŚ*. WIOŚ wskazywały bowiem na sytuacje, kiedy badania gruntów wykonywane były w okresie wiosennym przed założeniem upraw jarych, a KOŚ stosowane były po zbiorach, kiedy właściwości fizykochemiczne gleby w czasie pomiędzy badaniem, a zastosowaniem osadów mogły ulec zmianie. Z przeprowadzonych kontroli wynika także, że dawka osadu, jaka ma zostać zastosowana na gruntach ustalana jest podstawie badań pewnej objętości (partii) osadów, a w rzeczywistości dochodzi do sytuacji, że dokładane są do niej kolejne objętości osadów, które nie zostały zbadane. W wyniku takich działań do stosowania mogą trafić osady, które w ogóle nie były badane.

Dokumenty sporządzane w zakresie stosowania komunalnych osadów ściekowych (przede wszystkim karty ewidencji, powiadomienia do WIOŚ) zawężają identyfikację miejsca stosowania osadów ściekowych do numeru ewidencyjnego działek. Powyższe może sprawiać trudności kontrolne, kiedy na jednej działce (zwłaszcza o znacznej powierzchni), w tym samym okresie, zostały zastosowane KOŚ pochodzące od więcej niż jednego wytwórcy. Wiąże się to z brakiem jednolitego podejścia u kontrolowanych podmiotów do definiowania, czym jest powierzchnia stosowania komunalnych osadów ściekowych, o której mowa w art. 67 ust. 3c pkt 4 ustawy *o odpadach*, a która musi być wpisana do karty ewidencji komunalnych osadów ściekowych, przy każdej pozycji stosowania osadów. Pojawiały się dwa odrębne stanowiska. Pierwsze, wskazujące że jest to powierzchnia zastosowania danej masy KOŚ (danego transportu osadów) na danej powierzchni w danym czasie. Drugie - stwierdzające, że jest to powierzchnia zastosowanych KOŚ w ramach całej „kampanii” stosowania osadów na danej działce w danym okresie, za czym przemawia brak możliwości realnego wyznaczenia

powierzchni stosowania KOŚ dla jednego spośród wielu transportów stosowanych osadów w ramach danej „kampanii”.

W czasie prowadzonych kontroli interwencyjnych związanych z zagospodarowywaniem osadów ściekowych stwierdzono, że największym problemem stosujących KOŚ jest wypełnienie, a w przypadku kontrolujących - sprawdzenie stosowania § 4 ust. 4 rozporządzenia *w sprawie komunalnych osadów ściekowych*, zgodnie z którym czynności związane z rozprowadzeniem na powierzchni gruntu i wymieszaniem z glebą wykonuje się nie później niż następnego dnia po przetransportowaniu komunalnych osadów ściekowych na nieruchomość gruntową, na której mają być stosowane. Stosujący przedstawiają argument, że ze względów logistycznych (awarie maszyn, pogoda, nieodpowiedni sprzęt rolniczy, duży areal) nie są w stanie wypełnić obowiązków związanych z rozprowadzeniem na powierzchni gruntu i wymieszaniem z glebą osadów nie później niż następnego dnia po ich transporcie. W związku z tym osady ściekowe rozprowadzane są na powierzchni gruntu i wymieszane z glebą dopiero po kilku dniach, stając się tym samym źródłem uciążliwości zapachowych dla okolicznych mieszkańców.

Kolejnym problemem jest brak możliwości rzetelnej weryfikacji, czy dana partia osadów została zastosowana we wcześniej zbadanej i wydzielonej sekcji, w przypadku gruntów o większej powierzchni, w sytuacji gdy na daną działkę przyjmowane są osady z kilku oczyszczalni ścieków.

WIOŚ zwrócili także uwagę na problem, jaki wynikał wskutek dokonania zmiany ustawy *Prawo geodezyjne i kartograficzne*, kiedy to zlikwidowano możliwość zgłoszenia umowy dzierżawy do ewidencji gruntów i budynków. KOŚ mogą być przekazywane do stosowania władającemu powierzchnią ziemi (art. 96 ust. 2 ustawy *o odpadach*), a władającym powierzchnią ziemi jest właściciel nieruchomości, a jeżeli w ewidencji gruntów i budynków prowadzonej na podstawie ustawy *Prawo geodezyjne i kartograficzne* ujawniono inny podmiot władający gruntem - podmiot ujawniony jako władający (art. 3 pkt 44 ustawy *Pos*). W związku z tym, że w ewidencji gruntów i budynków nie umieszcza się dzierżawców podmioty wskazują w dokumentach (np. w BDO) właściciela nieruchomości, a nie faktycznie odbierającego i stosującego KOŚ.

W wyniku przeprowadzonego cyklu kontrolnego zwrócono uwagę na brak rozbudowanych instalacji stabilizujących KOŚ poprzez redukcję substancji organicznych o co najmniej 38%, co będzie jednym z procesów możliwych do zastosowania od 2026 r., aby uznać, że osady te zostały odpowiednio ustabilizowane. Ponadto w wielu przypadkach wytwórcy KOŚ

nie posiadają urządzeń wagowych służących do kontroli masy wytwarzanych i wywożonych KOŚ. Ilość wytwarzanych KOŚ określana jest na podstawie ilości oczyszczonych ścieków i zawartości suchej masy, a waga transportowanych KOŚ ustalana jest za pomocą pojemności naczepy transportowej. Może to budzić zastrzeżenia co do poprawności wpisów w ewidencji odpadów i składanych do marszałków na jej podstawie sprawozdaniach, a także, co do rzeczywiście zastosowanej ilości KOŚ na danym gruncie.

Warmińsko-mazurski WIOŚ zwrócił natomiast uwagę na problem rolniczego wykorzystania KOŚ związany z charakterystyką tego regionu pokrytego gęstą siecią cieków wodnych oraz dużą ilością jezior. Stosowanie KOŚ nie pozostaje bowiem bez wpływu na wyżej wymienione biocenozy wodne i sprzyja pogłębiającej się eutrofizacji zbiorników wodnych.

Istotne problemy występują także w obszarze związanym z wprowadzeniem do obrotu nawozów lub środków poprawiających właściwości gleby, produkowanych na bazie KOŚ. Zdarzają się bowiem sytuacje, kiedy produkujący powyższe nawozy lub środki przyjmują do zagospodarowania KOŚ od oczyszczalni ścieków, które nie zostały uwzględnione w opiniach instytutów badawczych, w oparciu o które zostały wydane decyzje Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na wprowadzanie do obrotu danego nawozu/środka. Opinie te nie stanowią integralnej części decyzji, a z treści samych decyzji nie wynika z jakich konkretnie oczyszczalni ścieków podmioty mogą pozyskiwać KOŚ. Utrudniona zatem jest możliwość weryfikacji, czy konkretny wytwórca KOŚ został uwzględniony w danej opinii, na podstawie której udzielone zostało zezwolenie na wprowadzanie do obrotu organicznego środka poprawiającego właściwości gleby. Wskazać należy przy tym także, że zgodnie z §14 ust.2 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w *sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu* niedopuszczalne jest występowanie w nawozach i środkach wspomagających uprawę roślin żywych jaj pasożytów jelitowych *Ascaris sp. Trichuris sp. Toxocara sp.* oraz bakterii z rodzaju *Salmonella*. Przepis ten nie odnosi się w tym zakresie do surowców, z których nawóz lub środek wspomagający uprawę roślin jest wytwarzany. Z doświadczeń kontrolnych WIOŚ wynika, że ustabilizowane KOŚ zawierają metale ciężkie i w zdecydowanej większości żywe jaja pasożytów jelitowych oraz sporadycznie bakterie z rodzaju *Salmonella*. Ze względu na to, że podmiot prowadzący przetwarzanie ustabilizowanych KOŚ nie ma obowiązku wykonywania badania osadów przed poddaniem ich odzyskowi oraz badania otrzymanego produktu, skutkuje to możliwością faktycznego wprowadzenia do obrotu produktu wytworzonego na bazie ustabilizowanych KOŚ bez wiedzy o zawartości w nich metali ciężkich, jaj pasożytów jelitowych oraz obecności

bakterii z rodzaju Salmonella, a zgodnie z decyzjami Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi produkty te mogą być stosowane w uprawach polowych. Wobec powyższego jednokrotne wykonanie badań produktu na etapie składania wniosku o wydanie pozwolenia na wprowadzenie do obrotu nawozu albo środka wspomagającego uprawę roślin jest niewystarczające, gdyż stan jakościowy otrzymanego produktu nie będzie taki sam, bowiem każda partia wytworzonych ustabilizowanych KOŚ na tej samej oczyszczalni ścieków może różnić się znacząco zawartością metali ciężkich i ich stanem sanitarnym.

Ponadto doświadczenia kontrolne inspektorów WIOŚ wskazują na konieczność połączenia kontroli podmiotów stosujących komunalne osady ściekowe z kontrolą realizacji *Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu*, w szczególności w świetle ostatnich zmian legislacyjnych w tym zakresie. Inspektorzy podkreślili konieczność uwzględniania w planach nawożenia azotem z nawozów mineralnych oraz zawieranie informacji o datach stosowania KOŚ w ewidencji zabiegów agrotechnicznych przez stosujących KOŚ do celów rolniczych.

Podczas przeprowadzonych kontroli na terenie oczyszczalni ścieków WIOŚ zaobserwowali, że odpady po odwodnieniu na wirówkach lub prasach są kierowane do miejsc magazynowania, które w wielu przypadkach nie posiadają zadaszenia co powoduje, że na magazynowane osady ściekowe mają wpływ czynniki atmosferyczne takie jak deszcz i śnieg.

7.3. Propozycje zmian

W związku z celami postawionymi wobec branży gospodarki KOŚ, a także w obliczu problemów zidentyfikowanych w trakcie cyklu kontrolnego przestrzegania przepisów ustawy *o odpadach* oraz aktów wykonawczych dotyczących gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych, zasadne wydaje się rozważnie poniższych propozycji zmian w funkcjonowaniu systemu.

- 1) Rozszerzenie treści decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na wprowadzanie do obrotu nawozów lub środków poprawiających właściwości gleby o informacje dotyczące oczyszczalni ścieków wytwarzających KOŚ użyte do produkcji tych nawozów i środków. Wpłynęłoby to na szybsze wykrywanie nieprawidłowości w stosowaniu się do decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi i ułatwiłoby ukrócenie procedury łamania zarówno przepisów środowiskowych jak i ustawy *o nawozach i nawożeniu*.

- 2) W kontekście wykorzystania KOŚ na terenach pokrytych gęstą siecią cieków wodnych oraz dużą ilością jezior, mające wpływ na te biocenozy wodne i eutrofizację, zasadnym wydaje się wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych ograniczających wpływ azotanów z tego źródła na środowisko wodne oraz rozważenia wprowadzenia mechanizmów zachęcających wytwórców KOŚ do budowy nowych instalacji, które służyć będą do przetwarzania osadów w sposób małoinwazyjny dla środowiska.
- 3) Wobec braku rozbudowanych instalacji stabilizujących KOŚ poprzez redukcję substancji organicznych o co najmniej 38%, co będzie jednym z procesów możliwych do zastosowania od 2026 r., dobrym rozwiązaniem byłoby wspieranie budowy nowych zakładów/instalacji przetwarzających KOŚ z użyciem biomasy lub odpadów pochodzenia roślinnego, w wyniku których powstanie nawóz lub środek poprawiający właściwości gleby - zmieniając właściwości wytwarzanego produktu, zachowujemy jednocześnie jego potencjał nawozowy.
- 4) W związku z problemami związanymi ze stosowaniem na jednej działce (zwłaszcza o znacznej powierzchni) KOŚ pochodzących od więcej niż jednego wytwórcy wskazane byłoby zawarcie w powiadomieniach do WIOŚ również powierzchni terenu, na której faktycznie będą zastosowane osady.
- 5) Badania gruntów, na których mają być stosowane KOŚ, określony w § 6 ust. 2 *rozporządzenia w sprawie stosowania KOŚ*, mogłyby być doprecyzowane w zakresie zapisu dotyczącego okresu ważności tych badań.
- 6) Podczas przedmiotowego cyklu kontrolnego WIOŚ stwierdzili, że w większości komunalne osady ściekowe do rolniczego wykorzystania przekazywane były zgodnie z literą prawa. Pomimo dużej świadomości w zakresie stosowania KOŚ, zarówno wytwarzających jak i przyjmujących komunalne osady ściekowe w dalszym ciągu występują pojedyncze naruszenia wymogów objętych dobrą praktyką rolniczą. W przypadku tzw. małych gospodarstw wynika to w większości z braku wystarczającej wiedzy. W związku z czym należało by zintensyfikować system szkoleń w powyższym temacie np. przez lokalne urzędy gmin.